

daki medreselerde tamamladı. Bilhassa kıraat ilminde belli bir seviyeye gelerek talebe yetiştirmeye başladı. Sultan Abdülaziz'in tahta çıktığı yıllarda müezzinlik vazifesi ile saraya alındı ve bir müddet sonra da ikinci imamlığa yükseltildi. Bu sıralarda kendisine Kudüs mevleviyeti pâyesi verilen Ali Efendi imamlık vazifesini 1885 yılında saraydan ayrılıncaya kadar devam ettirdi. Daha sonra İzmir'e yerleşti. Müsikideki eserlerinin büyük bir kısmını burada besteledi. Hayatının geri kalan yıllarını, İzmir'de ve ara sıra gittiği Manisa'daki meşk toplantılarına devam etmekle ve talebe yetiştirmekle geçirdi. İzmir'de öldü ve Karşıyaka Mezarlığı'na defnedildi. Ölüm tarihi, *Hoş Sadâ ve Nazarî Amelî Türk Musikisi*'nde 1890, *Yirminci Yüzyıl Türk Musikisi*'nde 1902 olarak gösterilmektedir. Oğlu Aziz Mahmud Efendi de (ö. 1929) zamanının tanınmış bestekâr ve tanbur üstatlarından.

Neo-klasik üslûbu benimseyen ve bestelerindeki romantik ve lirik coşkunluk dolayısıyla "âşık bestekâr" olarak anılan Ali Efendi, devrinin en önemli müsikîşinasları arasında yer almıştır. Müsikideki ilk hocaları Latif Ağa, Sütlüceli Âsım Bey ve Kemânî Rızâ Efendi'dir. Bir süre sonra Tanbûrî Küçük Osman Bey'den tanbur dersleri almış ve tanbur çalmadaki maharetini, adının bu saz ile beraber zikredilmesi derecesine getirmiştir. Bestekârlığı ve icracılığının yanı sıra bu sahadaki hocalığı ile de tanınmış ve birçok talebe yetiştirmiştir. Bunlar arasında Tanbûrî Cemil Bey ve Râkım Elkutlu en meşhurlarıdır.

Süzidil makamını büyük ve küçük formulu eserleriyle ihya eden Ali Efendi'nin günümüze biri dinî, yedisi saz ve çoğu şarkı formundaki seksen beş sözlü eseri ulaşmıştır. Bunlardan ancak kırk kadarının notası mevcuttur.

BİBLİYOGRAFYA :

Ergun, *Antoloji*, II, 402, 617; Ezgi, *Türk Musikisi*, III, 5-9; V, 426-429; İbnülemin, *Hoş Sadâ*, s. 49-53; Baki Süha Ediboğlu, *Ünlü Türk Bestekârları*, İstanbul 1962, s. 101-106; Mustafa Rona, *Yirminci Yüzyıl Türk Musikisi*, İstanbul 1970, s. 1-6; Kıp, *TSM Sözlü Eserler*, s. 51, 52, 53, 54, 62, 88, 105, 106, 107, 118, 133, 157, 164, 172, 174, 183, 189, 200, 203, 219, 225, 227, 234, 235, 236, 238, 239, 256, 271, 272, 280, 288; a.m.f., *TSM Saz Eserleri*, s. 35, 63, 64; Süheyl Ünver, "İslâm Türk Büyüklüğü, İsmail Fennî", *İslâm-Türk Ansiklopedisi Mecmuası*, II, nr. 83, s. 14-15; "Ali Efendi (Hünkâr İmamî Tanbûrî)", *İstA*, II, 648-650.

CİNUÇEN TANRIKORUR

ALİ EFENDİ, Üsküdarlı

(bk. ÜSKÜDARLI ALİ EFENDİ).

ALİ el-EKBER

(على الأكبر)

Ali b. Hüseyin b. Ali b. Ebî Tâlib
(ö. 61/680)

Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'da
şehid edilen büyük oğlu.

Hz. Hüseyin'in diğer oğlu Zeynelâbîdîn'in de asıl adı Ali olduğundan, İslâm kültür tarihinde bu iki kardeşin büyüğü Ali el-Ekber, küçüğü de Ali el-Asgar diye şöhret bulmuştur.

Ali el-Ekber'in hayatı hakkında menkıbevi rivayetler dışında yeterli tarihî bilgiler bulunmamaktadır. Annesi, sahâbeden Urve b. Mes'ûd'un torunu Leylâ bint Mürre'dir. Medine'de doğup büyüdüğü bilinmekle birlikte doğum tarihi belli değildir. Kerbelâ Vak'ası esnasında on sekiz veya on dokuz yaşında olduğu ileri sürülmekteyse de o sırada yirmi beşinde bulunduğu yolundaki rivayet daha doğrudur; çünkü Kerbelâ faciasından kurtulan kardeşi Zeynelâbîdîn Ali el-Asgar'ın o zaman yirmi üç veya yirmi dört yaşında olduğu bilinmektedir (bk. İbn Sa'd, V, 221). Kaynaklara göre Ali el-Ekber, Kerbelâ'da Tâliboğulları arasında savaş alanına ilk çıkan ve Hz. Hüseyin'in ailesinden ilk şehid edilen kişidir (bk. Dineverî, s. 254; Taberî, V, 446; İbnü'l-Esir, IV, 74; Şeyh Müfid, s. 238 vd.). Kerbelâ'da, "Ben Hüseyin b. Ali'nin oğluyum. Kâbe'nin rabbine yemin ederim ki Hz. Peygamber'e en yakın olan biziz. Evlâtlığın oğlu (Ubeydullah b. Ziyâd) bize hükmedemez!" (Taberî, V, s. 446) diyerek çıktığı on kadar mübâreze de yığıtçe dövüştü ve her seferinde karşı taraftan iki üç kişiyi öldürdü. Susuzluktan güçsüz düştüğü bir sırada Mürre b. Münkuz tarafından sırtına mızrak saplanarak şehid edildi (10 Muharrem 61/10 Ekim 680). Savaşın başı, diğer Kerbelâ şehidleriyle birlikte önce Ubeydullah b. Ziyâd'a, sonra Şam'a Yezid b. Muâviye'ye gönderildi. Oğlunun ölümüne son derece üzülen Hz. Hüseyin, "Yavrum, senden sonra dünyam yıkılmıştır!" diyerek göz yaşları dökmüştür. Ali el-Ekber'in naası babasının Kerbelâ'daki türbesinin ana kubbesi altına defnedilmiştir.

Ali el-Ekber, Abbâsîler'in son devirlerinden bugüne kadar, özellikle Muhar-

rem âyinleri sırasında bütün İran ve doğu bölgelerinde kazandığı menkıbevi şahsiyetiyle anılır ve Kerbelâ'daki kahramanlıkları hakkında pek çok hikâyeler anlatılır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *eş-Tabakâtü'l-kübrâ*, V, 221; Dineverî, *el-Ahbarü't-tuvâl*, Kahire 1330, s. 254; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), V, 446-447, 468; Mes'ûdî, *Mürûcü'z-zeheb*, III, 71; Şeyh Müfid, *el-İrşâd*, Kum, ts., s. 238 vd.; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, IV, 74; *A'yânü's-Şi'a*, I, 607; J. Calmard, "Ali Akbar", *EIr.*, I, 855-856.

ETHEM RUHİ FİĞLALİ

ALİ EKBER-İ HITÂİ

(على أكبر خطائي)

XVI. yüzyıl başlarında Çin'e giden ve gözlemlerini *Hitâ'inâme* adlı Farsça eserinde toplayan Osmanlı seyyahı
(bk. HITÂİNÂME).

ALİ EKREM BOLAYIR

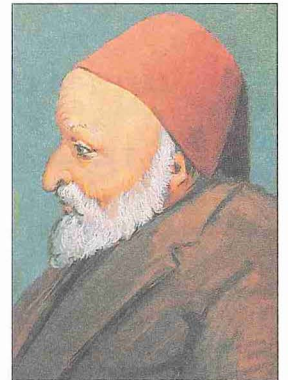
(bk. BOLAYIR, Ali Ekrem).

ALİ EMİRİ EFENDİ

(1857-1924)

Daha çok topladığı kitaplarla meşhur olan son devir kitap meraklılarından, Millet Kütüphanesi'nin kurucusu.

Diyarbakır'da doğdu. Şair Sâim Seyyid Mehmed Emîrî Çelebi'nin torunlarından Seyyid Mehmed Şerif Efendi'nin oğludur. İlk tahsilini Diyarbakır'da Sülûkiyye Medresesi'nde yaptı. Amcası Fethullah Feyzi Efendi'den de Farsça dersleri aldı. Daha sonra, dayılarının Mardin sancağı tahrirat ve rûsûmat müdürü bulundukları sırada oraya giderek başta Ahmed Hilmi Efendi olmak üzere bazı müderrislerden üç yıl kadar çeşitli ders-

Ali Emîrî
Efendi